

УДК 321.01+35.08

БЮРОКРАТІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Студ. А.С. Яценко, гр. БДп1-18

Науковий керівник доц. Т.І. Кадлубович

Київський національний університет технологій та дизайну

Мета і завдання. Метою даної роботи є виявлення позитивних та негативних сторін бюрократії

Об'єктом дослідження виступає бюрократія. Предмет дослідження - «Ідеальна бюрократія» М.Вебера та аналіз сучасної бюрократії Ф.Крозьє

Мета та засоби дослідження В процесі дослідження використано літературно-аналітичний метод дослідження, метод порівняння та узагальнення.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. Проаналізовано феномен бюрократії, зроблений аналіз та порівняння поглядів на бюрократію М Вебера і М. Крозьє, виокремлено позитивні та негативні сторони бюрократії.

Результати дослідження Вперше термін бюрократія було ужито Г.Гегелем та М.Вебером у позитивному контексті але згодом сучасний світ перетворив цей термін на щось негативне. Бюрократія – це система управління державою або компанією, у якій існує безліч різних відділів, що відповідають за свою ділянку роботи. При цьому, всі вони підкоряються вищим безпосереднім керівникам. Для простоти розуміння концепції бюрократії, можна уявити ступінчасту піраміду. На вершині знаходиться найголовніший керівник. На ступенях нижче розташовані його заступники. Нижче їх підлегли і так далі аж до простих клерків [1].

Одним із перших науковців, хто здійснив спробу розібратися у сутності бюрократії, був Г.В.Ф.Гегель. Бюрократія характеризується Г.Гегелем як головна пануюча складова частина суспільства, де зосереджені державна свідомість, освіченість і професіоналізм. Він вважає чиновників головною опорою держави «щодо законності й інтелігентності». Такого ж погляду на бюрократію дотримувався М.Вебер Він розробив концепцію раціональної бюрократії як основи сучасного типу, що прийшла на зміну організації патріархальної, за якої звичайній людині без грошей і зв'язків домогтися справедливості найчастіше неможливо. Результат конкретних справ вирішували не права людини, не об'єктивні обставини, а його соціальний статус, матеріальний стан, зв'язки, спритність.[2]

За М.Вебером, основними характеристиками бюрократії є: компетенція кожного бюрократичного рівня чітко регламентована, тобто зафіксована нормативно; ієрархічна організація бюрократичної структури заснована на базі чітко встановлених принципів посадової субординації; вся формальна внутрішньоорганізаційна діяльність здійснюється у формі письмових документів, що підлягають подальшому збереженню; всі посадові особи повинні бути гарними фахівцями у сфері адміністрування, тобто бути компетентними не тільки у сфері своїх професійних посадових обов'язків, але й у сфері норм, правил і процедур діяльності бюрократичної організації в цілому.

Бюрократія, як вважав М.Вебер, - це форма управління, відмінна від інших форм: демократії, тоталітаризму, авторитаризму. У цілому вона є прогресивною технологією, що дозволяє значно раціоналізувати процес управління й підвищити ефективність організації.

Повсюдне поширення бюрократії в державному апараті М.Вебер пояснює тим, що вона виявляється більше ефективною, ніж будь – яка інша форма управління. Точність, надійність, безособовість, дисципліна, сталість управлінського процесу, єдиноначальність, спеціалізація – все це досягає найвищого розвитку в бюрократичній організації. Крім того,

бюрократична організація – найбільш раціональний інституціональний засіб для вирішення складних завдань управління в сучасному суспільстві.

Але незважаючи на високу оцінку ефективності бюрократії, М.Вебер прогнозував негативні наслідки зростання і розгалуження бюрократичних структур. Зокрема він звертав увагу на те, що бюрократизація суспільного життя може призвести до уніформізації культури, дегуманізації соціальних відносин. М.Вебер вважав, що людина в бюрократизованому суспільстві перетворюється на позбавлену індивідуальності дрібну деталь загального механізму.

Сучасність підтвердила веберівські прогнози щодо зростання бюрократії. Цьому сприяла низка факторів: розвиток сучасних фінансових глобальних систем, раціоналізація права, масовість виробництва товарів і послуг, зростання централізації управління на ґрунті сучасних можливостей комунікацій та інформатики, посилення впливу держави на всі сфери життя суспільства.

Щодо реалій сучасної бюрократії, то вони істотно відрізняються від ідеального типу, розробленого М. Вебером. Саме емпірична практика функціонування бюрократичних структур стимулювала критику веберівського підходу. Критики ідеальної моделі М. Вебера констатували насамперед, що реальна бюрократія – не машина, в надрах її поряд з раціональними компонентами існують нераціональні, разом з безособовими – особові, поряд з формальними - неформальні.

Тому неможливо уникнути соціальну патологію в бюрократичних структурах. Показники цієї патології дослідив французький соціолог Мішель Крозьє. Головні з них такі: 1) метастази неформальних зв'язків, які за певних обставин мають тенденцію до формування в межах організації клік, мафіозних угруповань; 2) гальмування формальних зв'язків; 3) недоліки системи селекції і просування службовою драбиною працівників, зокрема випадки браку професійної компетенції керівників; 4) хиби обігу інформації; 5) неадекватність засобів керівництва цілям організації; 6) ритуалізм; 7) формалізм; 8) непропорційність між винагородою і негативними санкціями; 9) культивування в організації мотивацій, які не збігаються з її цілями, трактування організації лише як знаряддя для досягнення приватних цілей; 10) переконання щодо малої суспільної ваги або навіть шкідливості цілей організації, сумніви з приводу можливості фактичної реалізації мети існування цієї організації.

В ефективній роботі організації велику роль відіграють не тільки формальні канали інформування, надання розпоряджень, коригування й узгодження спільної діяльності, а й різноманітні неформальні стосунки між співробітниками. Чим більше ці неформальні зв'язки наближені до цілей організації, тим ефективніше вона діятиме. Однак у разі, коли неформальні зв'язки домінують над формальними структурами і намагаються використати їх для реалізації позаорганізаційних цілей, тоді вони стають джерелом труднощів, перепон, запізень, які помітно знижують ефективність діяльності організації, заважають досягненню офіційно проголошених цілей. Іноді з неформальних зв'язків породжуються мафії, кліки, які перетворюють організацію на злочинне утворення.[3]

Висновки. Таким чином, бюрократія – як позитивний організаційний феномен у процесі свого розвитку набуває ряд патологій, а тому набуває й негативних рис. Тому поняття бюрократія не може розглядатися лише як позитивний або негативний аспект життя людей, воно має дуже своєрідну структуру та різні рівні застосування.

Ключові слова: бюрократія, риси бюрократії, патологія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Що таке БЮРОКРАТІЯ – поняття, визначення простими словами. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://termin.in.ua/biurokratija/>
2. Наукова робота «бюрократія» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/899>